

3707

ASHA ARCHIVES 3707

४८ स्वस्तिगाराशायनमः॥ नत्वागरोऽश्वरोदेवंशारदांगुरुमात्मनः॥ आशौवसंयहं चिंशस्यो क्वाव्यारिवां क
 करोम्यहं २ तत्रस्मात्तं कथमुलंघ्यस्यो कप्रसिद्धं कममनुस्मरन् गर्भविपत्तिनिमित्ताशावमात्रेणाशौ
 वंप्रतिपादयति षरामासति अस्यायमन्वयः॥ षरामासाभ्यंतरेषु मध्येषु स्वपुरुषानिहिते भर्तृभ्य
 न्यस्ते॥ गर्भमात्रे अपूर्णावयवे गर्भे विनष्टे व्युत्ते॥ माताजननी तन्माससंख्यासमदिनं। तेष्वांशः सामांशः
 भ्रूधारणादारभ्यप्रत्येकं माससंख्यातया समानिदिनानि यस्मिन् कालमिति समासः तथा वाच्यमर्थः गर्भधारणा
 मासमादिहृत्वा यन्मासाभ्यंतरे गर्भविनष्टे तन्माससंख्यासमदिनानीति अद्यप्यविशेषेणोक्तं तथापि बहुधा
 मासमारभ्य षरामासपयः पृष्ठं॥ आद्ये मासत्रये त्वविशेषेण विशेषमेव मतुः सपिंडानां तु नाशौवं तथावम
 षरामासाभ्यंतरेषु स्वपुरुषानिहिते गर्भमात्रे विनष्टे मातातन्माससंख्यासमदिनमनुविहन्ना
 न पुंडाः सपिंडाः॥ अन्ते मासद्वये तु त्रिदिनमनुवयोऽतः परं सति मृत्यावात्तुर्वरस्य तुल्यं
 भवति वयसि यत्प्रोच्यते शौवमात्रं ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

५१ शिविः॥ गर्भसंख्यायथामासमविरेत्तु तमेव यति॥ अविरे आद्ये मासत्रये उत्तमे ब्राह्मराजातो च यो दिवसा

शौवहेतवः स्युः मासत्रये अहमिति ज्योतमोक्तेः ॥ स्मृत्यन्तरेऽपि ॥ स्वावेमातुस्त्रिरात्रं स्यात्सपिंडा शौववर्जनमिति ॥
एवंमातुराशौवमविधाय सपिंडानामाह ॥ स्नानश्रुद्धाः सपिंडा इति ॥ सपिंडाः सप्तपुरुषावसनाः स्नानेन श्रुद्धाः स्युः
सद्यः शौवं सपिंडानां गर्भस्य पतने सतीति स्मरणात् ॥ एवं सपिंडानां वतुर्धमासादित्रयेऽविशेषेण सद्यः शौवे प्राज्ञे पंचम
षष्ठयोर्विशेषेमाह ॥ अंत्य इति ॥ षण्मासा नामध्ये यदंत्यमासद्वयं पंचमषष्ठारव्यं तत्र सपिंडास्त्रिदिनमभ्युचयः स्युरिति
संबंधः ॥ पाते मातुर्ग्रहामासं पित्राशीनां दिनत्रयमिति स्मृतेः ॥ अत्र घातः पंचमषष्ठयो रिति वचनात्पातशब्दः पंचमषष्ठ
मासोपलक्षणापरः ॥ अतः षण्मासाहर्धसप्तमाष्टममासयोः स्मृतिवत्स्यार आशौवमिति शेषः स्मृतिः प्रसवो जननं
तत्र वेति स्मृतिवत् ॥ प्रसवनिमित्तं दशाहं तात्पर्यनिमित्तमिति यावत् ॥ स्मृतेर्दशाहा शौवनिमित्तं तादृशाहं शाः ॥ वमा
शौवं सपिंडेषु विधीयते ॥ जननेऽप्येवमेव स्यात्त्रिपुराणां भुद्धिप्रदतामिति मन्त्राप्रसिद्धा ॥ तथा वत्स्यतिः षण्मासाभ्य
न्तरे यावदुर्ध्वा बो भवेद्यदा ॥ तदा मासं मेरासां दिवसैः भुद्धिर्दिष्यते ॥ अतः पुनर्दुर्ध्वा जातुकं ॥ तासां माशौवमिष्यत इति ॥
तथाहारितोऽपि ॥ मातमात्रे मते मृतजाते वा सपिंडानां दशाहमिति ॥ यतस्य चातुर्वर्त्तसाधारणातामाह ॥ अतः शौवमिति
त्यमिति ॥ यतदा शौवं चातुर्वर्त्तानां तुल्यं साधारणं भवति ॥ तात्र कश्चन वरसिद्धावो विशेषः न केवलमिदमेव तुल्यं ॥
ययोर्वस्या विशेषोपरतिनिमित्तमपीत्याह ॥ यद्यप्येव विशेषोपरमिति निमित्तं शौवं वरसिद्धावो विशेषोपादानं

वयसि सर्वेषामिति ?

राहित्येन विहितं तदपि वा तु वे र्नास्य नु ल्पं भवति । तदुक्तं व्याघ्रपादमुनिना तु ल्पं वयसि सर्वेषामिति को त चे
वयेति अत्र स्य पुरुषा निहि दु त्प न न धर पुरुषा निहिते जननी व्यति रिक्ता नामा शौ वा भा वा धनित ? इदानीं पूर्ण प्रसव
निमित्ता शौ वा धे ती य दृ त्ते जन्म । जन्मा शौ वा त रा ले न मा शौ व मध्ये नाष्ट द्वा द्वा काले ना ल द्वा द्वा नंतरं यदि शिशो न
शन मुपरम स्या र वा य धानि प्राणाः प्राण र हितो निः पते त्रि र्ग द्वा तदा जननं तं जन्म निमित्त मा शौ वं ह्मं पूर्ण म
स्तेप वः न शा का शौ वे न जनना शौ व नि दृ तिः किं तु जन्मा शौ वे नै वा शि थु परमानि मि त्ता शौ वानि दृ ति रि ति भावः । तदुक्तं ह
मनु ना ॥ दशा हा भ्यं ते र वा ले प्राप्ति तस्य वां ध वे र्शा वां बो शो न क र्त्तव्यं सखा विधी य इति । यदि वे जनना नंतरं ना ल द्वा
ना त्प्रा क्ति धन मुपगत स हि स र्वेषां पि त्रा दी नां अ हे शौ व भु द्विः स्या ति शेषः इह विषये सूति का या मा तु स्त सक ल कं सं
जन्मा शौ वा त रा ले य दि भु त शनं ना ल द्वा द्वा काले निः प्रा णो निः पते द्वा जनने न नि त मा शौ व म स्तेप व ह्मं ॥
प्रा द्वा मि द्वा र ना त्रे त्रि धन मुपगत स च अ हे शौ व भु द्विः सर्वेषां सूति का या सु व ह व स क ल कं प्रे त भु द्वि स्त स पः ॥ २ ॥
पूर्णां दं शा हं प्र श वा त्र मि तं स्या त सा व भु द्वि स्त स पः प्र श व नि मि त्त मे व भवति । न शा व मि ति भावः जी व न जा तो यदि
मृ तो म तः स्त क र व त् । स्त कं र क लं मा तुः पि त्रा दी नां त्रि श ग्र मि ति । पा व त्रा दि ध ते ना ल ता व त्रा प्रो ति स्त ति
कं । धि जे ना ले न जः प श्या स्त कं पु विधी य त इति व च ना ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

शिल
२

एवं कालविशेषे दशाहायाशौचापवादमभिधाय। वयोवस्थाविशेषादपितदपवादं तृतीयवृत्तेनाह ॥ **ह्यानं प्रा**
प्ति ॥ नामतः प्राक् नामकरणं पूर्वपरेतेवाले ह्यानमात्रं तन्निमित्तमाशौचं। प्राक् नामकरणं सद्यः
द्विरिति शेषः ॥ नामकरणं दध्ं दशजननतो दंतजननादर्थाक् परेते प्रेतेऽग्निदग्धे अहः एकरात्रौ अ
हस्वदत्तकन्यासुवालेषु विशेषेण नमिति **याज्ञवल्क्यवचनात्** अदग्धोत्सद्यः शुद्धिः ह्यानमात्रं ॥ १ ॥

ह्यानं प्राङ्गामतोर्वाग्दशनजननतोऽह परेतेऽग्निदग्धेऽदग्धे त्वत्रापि सद्यस्तदुपरि दिनमाचवृत्तञ्चो ल
भून्ते ॥ सद्यो ले तु चिरात्रं त्रिदिनमितरथाप्यावृता आत्मशौचं मातापित्रोरुत्सुपुत्रे त्रिदिनमदशनेश
निधौ नष्टवेष्टे ॥ ॥ ३ ॥

आदंतजन्मनः सद्य इति वचनात् ॥ तदुपरि दिनमाचवृत्तञ्चो लभून्ते ॥ तदुपरि दंतो ममादध्ं यावच्चि वर्षं व
डाकरणं सहिते परेते दिनमेकाहं ॥ आब्रूमात्रे शिकी स्मृतेरिति वचनात् ॥ दहतबोले चिरात्रं मित्याह सद्यो ल
इति ॥ सद्यो ले दहतबोले परेते चिरात्रं निरुत्तबूलकानां तु चिरात्राह द्विरिष्यत इति मनुवचनात् ॥
वर्षं त्रयानंतरं यावदुपनयनं चिरात्रं मित्याह त्रिदिनमितरथाप्यावृता इति इतरथा अदहतबोले।

पिशब्दा हस्त्योलेपिसंस्थिते। तदुपरिवर्ष अथादूधं उपननात्प्राक्चिराच्च। तथाप्यमर्यः प्रथमवैकृतव
 विं ठि इत्येयावदुपनयनं चिराच्च। वर्ष अथादूर्ध्वमैकतवूलस्यापि यावदुपनयनं चिराच्चमिति। चिरा
 माश्रतादेशादेशादिति वचनात्॥ एवं वक्ष्याशेषेणाशौ वविशेषमभिधाय जात्याशौ वमाह॥ जात्या
 य४ शौ वमिति॥ तदुपरि उपननानंतरं जात्यशौ वं दशादिकमिति यावत्। दशराचमतः। परमिति वचनात् ३
 सवमाविशेषेणाजातदंतप्ररोमातापि चोरापि सद्यः शौवादिप्राप्तौ तदपवादमाह मातापिः शोक्त
 पुः इत्यादिना॥ अदसने अजातदंते मते मातापि चोश्चिराच्चमेव। वालानां मजातदेतानां अहादुष्टि
 ३ रितिकश्यपे वचनात्॥ वैजिकादभिसंबंधादनुकंध्यादयः सहमिति स्मृतं पतराच्च। एतत्सर्वं ज्ञानं
 प्रादुमताः ३ र्वाकदशनजननतोऽहपरेते इत्यादि नोक्तं॥ सन्निधौ शिशुमरशो वेदितव्यमिति याह
 सन्निधौ नष्टवेष्ट इति॥ सन्निधौ समीपे नष्टायस्य तस्मिन् मृत इति यावत्॥ असन्निधौ शिशु
 मरशोऽतिजाताशौ वमेत न भवतीति भावः॥ तदुक्तं व्याघ्रपादमुनीते तु विषयं तस्मिन्नेवा
 तिकालागमिति ॥ ३ ॥ ॥

विशेष

३

धो

अथवतुर्थदत्तं ॥ तत्राद्यादिपद्यस्यापमर्त्यः ॥ जन्मन दुर्द्धमनद्वये अपूर्णाद्विवर्ष असंज्ञे गतसंज्ञे मृत इति यावत् ॥
जननीमाता सादराभ्रातरः तेषां दशाह माशौ वमित्येकः पक्षः ॥ गर्भस्थे प्रेते मातुर्दहं जाते उभयोः ६५ तेनाम्नि
सोदराणां मितिपेयं ववनात् ॥ पक्षांतरमाह यदेति ॥ अथवापि त्रयस्य त्रिरात्रा शौवे स्पृश्यत्व
मेवाधिकं ॥ तत्रापक्षे सूतकं कर्मनाधिकारि लक्षणां चिरात् ॥ सपिण्डैः सह समानमिति भावः ॥

उनद्वये त्वसंज्ञे जनिकर जननी सोदराणां दशाहं यदा स्पृश्यत्वमेवाधिकमिह विषये शौवकं
तु चिरात् ॥ स्त्रीषु ध्याने न भुङ्क्ते विपुरुषविषये जातिरासौ रकार्वाग्दानतो हाविभि
रुपयमनाद्दत्तं गोत्रं स्वर्कं व ॥ ४ ॥ ॥

यतश्च पक्षद्वयं त्रिरात्रं दशरात्रं वा शाश्वमाशौ वमिष्यते ॥ उनद्विवर्षा उभयोः सूतकं मातुरेव हीत्येतद्व्या
ख्या न समये विज्ञाने श्वराचार्यैः स्पष्टीकृतं अथ स्त्रीषु वयोऽवस्था विशेषादा शौवा विशेषमाविः
करोत्पुतराहुर्न स्त्रीषु तिनामकरणाद्दुर्द्धसौरकार्वाग्यावक्ष्ये र

४ कालं मृतासु स्त्रीषु कन्यासु चिपुरुषविषये यावच्चिपुरुषं यो ज्ञातिः स ह्यनमा चेरा भुङ्क्षेत् ॥ अ
 चिपुरुषविषय इत्यनेन कन्यानां साधियं चैपुरुषप्रभानां ॥ इस्त्रीणां चिपुरुषी विज्ञा
 यत इति वसिष्ठोक्तमभिमतं ॥ एतच्च सद्यः शौवं अवूढायां वकन्यायां सद्यः शौवं विधीयत
 इत्यापस्तंबोक्तं ॥ यं वूढाकरणादनंतरं वाग्दानादुवागहा सकाहेन ज्ञातिः भुङ्क्षेदिति पूर्वरा
 संबंधः अहस्त्य दत्तकन्यासु वालेषु वा विशेषनमिति स्मरणात् ॥ विभिरुपयमनात् ॥ ॥
 वाग्दानाद्दुर्मुपयमनाद्वा हा द्वा कर्भर्तुः परिणोतुः ॥ गोत्रं स्वकं वापितुर्गोत्रं विभिर्दि
 नैः भुङ्क्षेत् ॥ इयं वधुर्दुःस्त्रीराम सैरुदतानां तु यहा दुष्टं तिवांधवाः ॥ ॥ ॥
 यथोक्तेनैव कल्पेन भुङ्क्षेत्तु सनाभय इति मनस्ता वेदितव्या ॥ ॥ ॥ ॥

शिव

४

सर्ववत्तुर्वर्त्तासाधारणीभुद्धिं उक्तां वर्त्ता विशेषेण दशाहशौचापवादं पंचमवृत्तपूर्वादिनाह ॥
जन्मनीति ॥ जन्मनि जननाशौचे उपेतः ॥ उपनीतः कृतोपवीतसंस्कारः उपेतं एवं प्रोपेतसस्य
मृत्यो उपनीतादिमररो वधाज्ञशाद्याश्चाशौचवर्त्ताः क्रमेण दशनिशादिनालमभुवयः

जन्मत्योपेतमृत्यावपि वदशनिशाद्वादशाहानि पक्षमासं व
र्त्ताः क्रमेण भुवय उचित इतर भूदजातिस्तु पक्षं ॥ ॥

स्युः ब्राह्मणो दशाहं क्षत्रियो द्वादशाहं वैश्यः पक्षं पंचदशाहं भूदमासं पक्षद्वयमिति च
मः उचितं कुरुपाकयज्ञभुश्रूषादिविहितकर्मानुष्ठानशीलः भूदः पक्षं वदशरात्र
मेवाभुविर्नतु मासं ॥ ॥

सत्रस्पष्टादशाहानि विशः पंचदशैवतु ॥ त्रिंशद्दिनानि स्रष्टस्पतदहं न्यायवर्तिन इति व
 वनात् ॥ इदानीं मुत्तरदिनकुलसंबंधिपुरुषविशेषोपरमेदशाहाद्या शौचापवादमाह शिव
 नानप्रस्थ इति ॥ कुलजेस्ववंशेषानप्रस्थेत्तीयाश्रमिणि ॥ यतौवचतुर्थाश्रमिणि पंडुके ल्पी ५
 वेवोपरमतिउपरते आत्मवः ध्यानमात्रं बुद्धिकारणमिति यावत् ॥ योषिद्वौ विप्रौ गुप्तेतक्षरागाय मृत

वानप्रस्थयतौ वो^परमतिकुलजे पंडुकेवाप्रवः स्याद्यो
 षिद्वौ विप्रगुप्ते मृतवति वादिनं युहु विद्वेषु सद्यः ॥ ५ ॥

वतिदिनमहोरात्रमाशौवं ॥ युहुविद्वेसाक्षाद्ग्रहतेतुसद्यः क्षाण्णमात्रेणामात्रेण द्विरिति पूर्वरा
 संबंधः युहुघातेन कालांतरं मृतेतुदिनमेव बुद्धिहेतुः ॥ आत्मरार्थविपश्चार्थेष्वोषितांगोग्रह
 पिवा ॥ आहवेवहजानां वा शक्यं नमशौचकमिति स्मृतः ॥ उद्यतेराहवेशस्यैः सत्रधर्महतस्ववासद्यः
 संतिष्ठते यज्ञः तथा शौचमिति स्थिति रिति मनुवचनाच्च ॥ ५ ॥

यतत्तु ज्ञानमेवाभुद्धिनिमित्तमिह दृष्टे निशीतमते। ज्ञानानंतरमुत्सर्गतो दशाहाद्या शौवप्राप्ति
धविदेशकालादिभेदेन तदपवादमाह ॥ **शावेती** तद्वतिषष्टदृष्टेन ॥ शावेशावांशोवेः दशाहात्प्र
भृतिदशाहादिकेतीते अति-कांते। दशाहादिना नंतरं ॥ यत इति थापत् ॥ विषयक इति यस्मि
देशे मृत्तिस्त्रैव जायते चिमासात्प्राक् प्रथममासं त्रयविंशत् चिमासानंतरं आषरमासात्प्राप्ता

शावेतीते दशाहात्प्रभृतिविषयके प्राक् चिमासा विंशत् पक्षिषा षष्टमासादिना भूत नव
मात्स्याततः स्नानमात्रं ॥ स्नानं देशांतरस्थे त्वयापि तद्विषये देशकालाविशेषाः स्वस्व
मातुः सपत्न्याश्च नमिदमति-कांतशोवं समानं ॥ ॥ ६ ॥ ॥

साप्यवरपक्षिणी पूर्वापरदिनाभ्यां युक्तरात्रिः शुद्धिनिमित्तं ॥ षरमासादूर्द्धवावन्नवममासपर्य
तं दिनमहोरात्रं ततो नवममासादूर्द्ध्वानमात्रं स्यादिति संबंधः देशांतरमृत्तिश्चरोः विशेषरा
त्रिमासादोवापि स्नानमेवेत्याह स्नानं देशांतरस्थ इति ॥ मासत्रयविंशत् स्यात् षरमासे पक्षिणी तथा ॥

अहस्तुतमावीगुहस्नानेनभुङ्क्षतितीतिशुक्लसिष्टववनात्तद्देशांतरमृतंक्रत्वालीवेवेरवानसेयतो॥ शिव
मतेस्नानेनभुङ्क्षतिगर्भस्नावेवजोत्रिगाइतिस्मृत्यंतरा॥देशांतरलक्षणंत्वाहहस्यति॥महान
घतरंयत्रगिरिर्वाव्यवधायकः॥वाकोयत्रापिभियंततद्देशांतरमुच्यते॥देशांतरंवंदत्येकेष्विष्टयो
नमायतं॥वञ्चारिशुद्धंत्वेतथेववेति॥एतस्याप्यथवाहमाहअथपितृविषयइति॥देशकाला
विशेषाःसर्वदेशेसर्वकालेवपितृमातृश्वभरशासुगानांस्वस्वस्वजातेविहितंदेशाहादिकमेव॥पितृवि
षयइत्यत्रापितावमातावपितरौतौविषयोपरस्परतिसमासः॥पितरौवनमृतौस्यातांदूरस्थापिहिपुत्रकः
क्रत्वातद्दिनमारभ्यदशाहंस्तत्कीर्तयेतिववनात्॥अपरमातुर्विशेषमाहमातुःसपत्न्यास्त्रिदिनमि
ति॥अपरमातरिभूतायांपुत्रस्यदेशकालाविशेषेणानवभमासादूर्ध्वविश्रान्तदुक्तं॥पितृपत्य
मपेतायांमातृवर्जंहिजोत्रम्॥संवत्सरेव्यतीतेतदुविश्रान्तमनुविर्भवेदितिअवशावशधर्मगुरोर्नअ
तिनांतेजननाशौवेडभुङ्क्षतेतिस्रवितं॥तथावोक्तं॥नाभुङ्क्षिप्रशवाशौवेव्यतीतेषुदिनेषुपीतिदेव
लेखनं॥एतदतिजांताशौवंसर्वर्षासाधारणमित्यर्थः॥इदमतिजांत्यशौवंसमानमिति॥इदमतिजां
तिरतिर्कर्मः॥तत्संबन्धशौवंशौवंसर्वर्षासाधारणमित्यर्थः॥प्रोषितेकांशेषःस्यादशेषेअहंकर
मेवहि॥सर्वेषांवत्सरेपुत्रोप्रेतेदत्तोदकंभुविशिववनात्॥संबन्धयस्ति सर्वेषामतिजांततथेववेतिव्याघ्र
पादववनात्

एवं स कुलोत्पन्नमताशौ वमुक्ता कुलोत्तराश्रीतानामपि मतानामाशौ वमाह सप्तमादिविभिर्द्वैतैः ॥ **पिबोरि**
त्पादिभिः ॥ पिबोः माता पिबोर्गो हे समूहा प्रसवमररायोः सम्प्रकृष्टाद्याः परिशीतायाः ये प्रसवमररात
योः पित्रादिनामेकरात्रिचिरावेत्यातां यदा पितृमातृगोहे परिशीतकन्या प्रसूता मता धामभयति तस्याः
पित्रादिकानां क्रमादेकरात्रिचिरात्रे प्रसवे एकरात्रं मररो विरात्रमित्यर्थः अत्र पिबोर्गो हे इत्यनेन भर्तृगो
हे प्रसूता मताया व्यापित्पक्षीणां सर्वेषां माशौ वोभावो दर्शितः ॥ तथा वविल्लुववनं ॥ सकृन्नासुस्त्रीषु

पिबोर्गो हे समूहा प्रसवमररावोरेकरात्रविचिरात्रे स्यातां
पित्रादिकानां मध्यपितृमररो व्यूढपुत्र्याः विरात्रं ॥

नाशौ वंपितृपक्षे तत्प्रसवमररो वेत्ति तृगो हे स्य स्यातां तदेकरात्रं वेति ॥ अथ पितृमररो व्यूढपुत्र्या विरा
त्रमित्यत्राद्यशब्देनाधिकारांतरसूचना ॥ व्यूढपुत्र्याः परिशीतकन्यायाः पितृमररो माता पिबोर्मररो वि
रात्रं ॥ पिबो रूपरसे स्त्रीणां मूढानां नुकथं भवेत् ॥ विरात्रे शौ वमुद्भिः स्पादित्पाह भगवान्यमइति ध्रु
वाशब्दकास्मरणात् ॥

त वि

प्रेतेष्वार्यमातामहदुहितुतओत्रियर्त्विक्सायाज्यस्वस्त्रीयेषुचिरात्रं उपनयनपूर्वकं वेदाध्यायक शिव
आचार्यः एकशारवाध्यायनसमः ओत्रियः मन्त्रिक आर्धयेवादि यज्ञकर्मकरः ॥ सख्ययाज्यः यजमानस
सहितः शेषाः असिद्धाः एतेषु मृतेषु चिरात्रं सोदकसमयचेति संमानोदकः सप्तपुरुषानंतरं सप्त
पुरुषावसानः सउभयत्रगातासौ वैवत्रिदिवसमेवाभुदिरभुदुः स्यात् ॥ यथाह हस्यतिः अहं मा

प्रेतेष्वार्यमातामहदुहितुतओत्रियर्त्विक्सायाज्य
६ स्वस्त्रीयेषुचिरात्रं त्रिवसमभुविः सोदकसमयत्र ॥ १॥

तामहाचार्यओत्रियेषु भुविर्भवेति प्रवेताश्च मृते बर्त्विजियाज्येवत्रिरात्रेराविं भुव्यतीति ॥
धदुयाशवल्कोपि संस्थिते पशिरंगी रात्रिदौ हि त्रैभागिनी सुते स संस्कृते तु चिरात्रं स्यादेवं
धर्माव्यवस्थित इति मन्दुरपि जन्मपेकोदकोनां तु चिरात्राद्दुहितुष्यते शक्यं शोवि
उद्भूति महादुदकदायिन इति ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥

अथापुनरुक्तं पक्षिरापाशौवमिति च त्विगादयो भागिने यो नाः प्रासिद्धाः तेषां प्रयारो मृत्पाविति
यावत्तत् माता मया वा विरतायाः पित्रोः स्वसुरिः मातुल्यसुरिः पितृष्वसुरिः विरतायाः मातुलान्यां मातु
लपत्न्यां वा विरतायां मातुले वा विरतो पक्षिरागि आशौवकारराः अथो सज्जोतिरिति स्वविषय नृपतो
स्वदेशाधिपौ नष्टे मृते ग्रामनाथे वनेष्टे सज्जोतिरिति कालः बुद्धिहेतुः समानं ज्योतिरादित्यो नक्षत्रं वा
यस्मिन्स सज्जोतिः दिवानष्टे यावत्सूर्यदर्शनं अभुङ्क्तिर्नक्षत्रदर्शनाद्बुद्धिः शचिनष्टे तु शच्यवज्ञानपर्यंतं
पक्षिरापाशौवमृत्विग्दुहितसुतसहाध्यापवंबु चयौते वासिस्वश्रुसुमित्रस्वसुरभागिनी का भागिनेय
ममारी मा मया वा पित्रोः स्वसुरिवा विरतो मातुले मातुल्यां वा यो सज्जोतिरेव स्वविषय नृपतो ग्रामना
थे वनेष्टे
मेवाद्बुद्धिः सूर्यदर्शनाद्बुद्धिरित्यर्थः अत्र येषां पूर्ववत्ते चिरात्मुक्तं तेषां पुनः पक्षिरागि कथं न देशकालादिभद्रतो
व्यवस्थापनीयं ॥ इतस्तप पक्षिरापभिधानस्य स्वसुरयोऽभगिन्यां मातुल्यां वा मातुलेऽपि त्र्योः स्वसुरितद्व
पक्षिरागि पक्ष्ये त्रिशभिः तया वा मातुले श्वसुरेभिरेगुरौ गुर्वगता सुव आशौव पक्षिरागिरात्रं मताम
हियदिति तया च पक्षिरागि मसपिंडे यो निःसंवधे सहाध्यायिनिवेत्पादिववनानि मूलं सज्जोतिरेवेत्यस्य प्रेते रा
जनसज्जोतिरस्य सा विषये स्थित इति अनुववनमूला ग्रामेश्वरे कुलपते प्राचिद्ये वा तपस्विनि शिव्यपं व मापते

अदिनरात्रदर्शनादिति बुद्ध्या नृपवत्त्वमूलं

अथ नवमपुत्रं ॥ शिष्येति ॥ एके देवा ध्याय कृत्वा ध्याय ॥ अनन्वा नो गप्रवक्ता ॥ सगोत्रश्चतुर्दशपुरुषा शिव
 नंतरं सप्तपुरुषावशा न ॥ इतरत्स्य पृ० एतेषु शिष्यादिषु प्रमीतेषु एक रात्रम होरात्रमाशौचमिति शेष
 तथा सगृहपरमत्तो मातुले वैकरात्रं ॥ तथा सधस्तवौ शिवैकरात्रं ॥ एका वायोपि नीतः स ब्रह्मवारी ॥
 गुर्वंतवा स्य नूतान ओत्रियेषु मतेषु वेति याज्ञवल्क्य सधर्गात् रात्रं वयग्रहो नात्मबंधवः धित्वबंधवो
 मातृबंधश्चोपगच्छंते ॥ विशानेश्वरा वा यैर्वा स्यात्तत्त्वात् ॥ त्रिरात्रमाहोरात्रशौचमाचार्यसंस्थिते माति ॥ तस्य
 पुत्रे वपत्त्यां वादिवा रात्रिमिति स्थिति रिति मनुस्मरणात् ॥ अहमेकं देवातां गोत्रजानामहः स्यतमिति जावा
 शिष्योपाध्यायबंधुत्रयगुरुतनयाचार्यभार्यासगोत्रानूवात ओत्रियेषु सगृहपरमत्तो मातुले
 वैकरात्रं ॥ रात्रं पञ्चजनिवारिरापथतुक यमपि स्वल्पसंबंधयुक्ते स्नानं वा सोयुतं स्यादित्यपिशकलं
 सर्वसौषुतुल्यं ॥ ११ ॥ १२ ॥
 लिख्यतात् ॥ असपिंदुषु स्ववेशमनिमृतेषु करत्रामिते विष्णुस्मरणात् ॥ अत्र ये वा पुनर्ग्रहणं तेषामसन्निधा
 नादिना व्यस्थादृष्टका ओत्रियस्य समानग्रामीरात्येति व्याख्येय ॥ एकाहं स ब्रह्मवोरिशिसमानग्रामीरो वि
 त्याश्च लोमनवचनात् ॥ अथतुक यमपि स्वल्पसंबंधयुक्ते स्नानं वा सोयुतं स्यादित्यत्र अथशब्दोधिकारांतर
 सवनां च वै ॥ अथमपिकेनार्थः ॥ कथमपिकेनार्थ

सं

प्रकारेण सत्येतापि संवेधेन संबंधिनिगित्यादौ संस्थिते स्नानं वा सोयुतं सर्वे लं स्नानं शुद्धौ स्यात् ॥ न्याय्यमित्यर्थः ॥
तदुक्तं याज्ञवल्क्यमुनिना ॥ भगिन्या संस्कृता बुधा तु भ्रातर्यपि वसुते भिन्ने जायते ॥ प्रेतैर्हो हि वे भगिनी सुते सो
लके तस्मिन् वेधस्य स्नानेन शुद्धातीति ॥ इदमश्रुत्तं सकलमाशौवं सर्ववर्गोऽनुत्पंसाधारशाप्रिति स्पष्टं ॥ २ ॥
इदानीमाशौवमध्वे आशौवांतरसंभ्रिपाते तन्निर्णयं दशमध्वे नाह बुद्धाशौवस्येति ॥ बुद्धाशौवस्य प्र
हताशौवमध्वे यदि पुनरपरं अन्यदपि समं ॥ दशाहाशौवमध्वे दशाहमाशौवं ॥ स्वल्पकं वा त्रैरा
त्रादिकमाशौवं वा सजातिः समानजातीयं ॥ जाताशौवमध्वे जाताशौवं ॥ प्रताशौवमध्वे प्रताशौवं वा
भवति तदा पूर्वशेषेणाभुद्धिः ॥ समं स्वल्पकं वेत्तनेन स्वल्पाशौवमध्वे पतितस्पृहीर्घाशौवस्य न पूर्वो
राभुद्धिरित्यावेदितं ॥ तदुक्तं मुशुनसा ॥ स्वल्पाशौवमध्वे तु दीर्घाशौवं भवेद्यदि न पूर्वशाविभुद्धिः स्यात्
त्कालेनैव शुद्धातीति ॥ प्रेतैर्जातपतरवा ॥ तथा प्रेताः शौवमध्वे यदि जातपतरं विजातीयं जननमाशौवं भ
वति तदा नु पूर्वशाम्प्रताशौवेनैव शुद्धिः ॥ एतेन जाताशौवसंजातस्प्रेताशौवस्य न पूर्वशाभुद्धिरित्य
पि जायते ॥ शावेन शुद्धते स्मृतिर्न स्मृतिः शावशोधिनीति स्पष्टा ॥ हाभ्यां तद्वा विशेषेण त्रिमात्रा
वशेषेण त्रिमात्रावशेषे यथाशौवांतरं पूर्वोक्तं भवत्तदा हाभ्यामपरादिनाभ्यां शुद्धिः ॥ ॥

स्प

विमिरपरदिनेयामिनीयामशेषे घामिन्यायाः^{मः} प्रहरस्तन्मात्रावशेषेत्तुरीयप्रहरशेषेविमिरप
 रदिनेः उत्तरदिनस्येः बुद्धिः पूर्वाशौवा दधिकं विमिरदिनेः बुद्धिर्नपूर्वाशौवशेषमात्रेति भावः ॥
 रात्रिशेषे सति हाभ्यां जभातति स्मृतिस्मृतौ तजोत्तमवचनात् ॥ पित्रोर्विशेषे **माह** ॥ तैवाशौवेनपि
 यमिति ॥ अन्वाशावमध्ये पतितयापि यं मात्तपितृसंबन्धि आशौवंतत्सर्वशेषेण तैव बुद्धौ त ॥
 वद्धाशौवस्य मध्येत्वपरमपि समं स्वल्पं संबन्धि जातिप्रेते जात्येतरं वा यदि भवति तदा पूर्वशेषेण बुद्धिः ॥
 हाभ्यां तदा विशेषा विमिरपरदिनेयामिनीयामशेषे तैवाशौवेनपि यं पितुरुपशमने पक्षिणी मात्तमत्प्या २०
 पितुरुपरमे मातुर्वा परमे तद्शाहमेवा बुद्धिरिति भावः तयोर्मात्तपितृविरतिनिमित्तयोः परस्परसन्निपातेपि
 न सर्वशेषेण बुद्धिः किंतुः मात्राशौवमध्ये यतितस्यापि त्राशौवस्य न संकोपमातुर्विशेष **माह** ॥ पितु
 रुपशमने पक्षिणी मात्तमत्प्या विति पितुरुपशमनपि त्राशौवमध्ये मात्तमत्प्यो मातुर्मरशो जाते
 सति पक्षिणी अधिका अशुद्धिहेतुर्न तु यावत्तद् शाहमिति भावः ॥ तथावस्मृतिः ॥ मातर्यज्ञे
 प्रतिभाया बुद्धौ भ्रियते पिता ॥ पितुः शेषेण बुद्धिः स्यात्मातुः कुर्यात्पक्षिणीमिति ॥ २०

शिव

२

टि

व्यास

हित २

अथैकादशोऽक्षरं सर्वविविधं ॥ सर्वमिदमाशौचांतर्गम्येष्टविविधितं ज्ञातं भवति तदा शेषमात्रेणादशाहमध्वेया
न्यवशिष्टदिनानि तावन्मात्रेणाभुविर्ननुज्ञानदिनादारभ्येष्टवर्धः ॥ अथैकादशाशौचेऽपि दृष्टव्यं ॥ प्रायितेका
लशेषः स्यादिति याज्ञवल्क्यस्मरणात् ॥ राहादाहाहिताग्नौ इदमाशौचं आहिताग्नौ सोमिने मते राहादाहादिव
सतोदशवर्दिनं कुर्यात् ॥ न पुनर्मरणादिव शतः अन्यत्र अनाहिताग्नौ तु मरणादिव सतः अनग्रमण्डकोते प्राग्ने
संस्कारकर्मणाः ॥ सवयनं दाहान्न ताहस्य यथातिथीत्यंगिसेव वनात् आशौचांतरे यत्कृत्वा भुविर्भवति तदा ह
सर्वं आशौचमंतर्गम्यदिविदितमिदं शेषमात्रेणाभुविर्ननुज्ञानदिनादारभ्येष्टवर्धः ॥ अथैकादशाशौचेऽपि दृष्टव्यं ॥ प्रायितेका
लशेषः स्यादिति याज्ञवल्क्यस्मरणात् ॥ राहादाहाहिताग्नौ इदमाशौचं आहिताग्नौ सोमिने मते राहादाहादिव
सतोदशवर्दिनं कुर्यात् ॥ न पुनर्मरणादिव शतः अन्यत्र अनाहिताग्नौ तु मरणादिव सतः अनग्रमण्डकोते प्राग्ने
संस्कारकर्मणाः ॥ सवयनं दाहान्न ताहस्य यथातिथीत्यंगिसेव वनात् आशौचांतरे यत्कृत्वा भुविर्भवति तदा ह
सर्वं आशौचमंतर्गम्यदिविदितमिदं शेषमात्रेणाभुविर्ननुज्ञानदिनादारभ्येष्टवर्धः ॥ अथैकादशाशौचेऽपि दृष्टव्यं ॥ प्रायितेका
लशेषः स्यादिति याज्ञवल्क्यस्मरणात् ॥ राहादाहाहिताग्नौ इदमाशौचं आहिताग्नौ सोमिने मते राहादाहादिव
सतोदशवर्दिनं कुर्यात् ॥ न पुनर्मरणादिव शतः अन्यत्र अनाहिताग्नौ तु मरणादिव सतः अनग्रमण्डकोते प्राग्ने
संस्कारकर्मणाः ॥ सवयनं दाहान्न ताहस्य यथातिथीत्यंगिसेव वनात् आशौचांतरे यत्कृत्वा भुविर्भवति तदा ह

११ १२ १३

विं ८
१०

निर्हृत्वे यत्र ॥ अल्पमसपिंडं सवरा
तद्गृहवासिनस्तदन्नमखादतस्त्रिरात्रं ॥
त्वयं वृत्तं ॥ विभुद्वाति विरात्रे रात्रा
वनवैतस्य गृहे वसेदिति ॥ अथास
तयहि ॥ ब्राह्मणस्यैव दुर्द्धिर्निहिरैतदा ॥ म
भरीमुपस्य शैलेष्वेवावरंततद्वत् ॥ क
निर्हृत्पात्रं प्रमीतं दिवशमश्रुविको
नित्योपाध्यायमातापितृपरमगुरु
पपवाद्माह अथानायासमिति ॥ अनायासेन
उद्योतस्मात्तुमात्रेणैव श्रुद्धो भवेत् ॥ यथा
तथैव हंति हि जादयः पदे पदे यज्ञफलमा
सासयः शौवं विधीयत इति ॥ अथ ब्रह्म
प्रवेदिति ॥ ब्रह्मचारि ब्रह्मभ्रष्टस्तदिति ॥
तेभ्योऽप्यमिति तेभ्योऽप्याध्यायः ॥ अथानि
भ्रष्टपतिः ॥ ब्रह्मवर्षाऽप्युतो भवतीत्यर्थः ॥
ब्रह्मचारिणः सकर्मणो ब्रह्मभ्रष्टिरन्यत्रमातापि

दिवसश्च भुवि भवति ॥ एतदहोरात्रं च भुज
नाशनस्तदशरात्रमिति ज्ञेयं ॥ अथानि
श्रवांधवा ॥ यद्यन्तमात्रेणैव तातुदशा
आभिर्हृत्पतदुक्ता शौवः यज्ञातीयस्य नि
तथा भ्रष्टश्चैव ब्रह्मरात्रादशहमित्यादि
वमिति वचनात् ॥ अत्र निहिराणोपस्य श
रात्रिदुक्ता शौवो यानाथमाद्यक्तुशतफल
शि तदोषीतेभ्योऽप्यतिर्हृतोऽस्य अतमपि
पपवाद्माह अथानायासमिति ॥ अनायासेन
उद्योतस्मात्तुमात्रेणैव श्रुद्धो भवेत् ॥ यथा
तथैव हंति हि जादयः पदे पदे यज्ञफलमा
सासयः शौवं विधीयत इति ॥ अथ ब्रह्म
प्रवेदिति ॥ ब्रह्मचारि ब्रह्मभ्रष्टस्तदिति ॥
तेभ्योऽप्यमिति तेभ्योऽप्याध्यायः ॥ अथानि
भ्रष्टपतिः ॥ ब्रह्मवर्षाऽप्युतो भवतीत्यर्थः ॥
ब्रह्मचारिणः सकर्मणो ब्रह्मभ्रष्टिरन्यत्रमातापि

शिव
१०

व

ना

वि०

२२

अथाधिकारिविशेषराधिकारविशेषवतुर्देशपतितातेति तातः पिता। अंवा माता। आचार्यः उपनीयवेदाध्या
यकः। अभ्यः अनलजलतिलान् देदातीत्यनेनलजलतिलः। एवंविधो ब्रह्मवारी तदीया सोववान्भवति॥ तदीया
सौवश्रुद्धाश्रुद्धो भवतीत्यर्थः॥ अन्यभ्यस्तद्वत्तु अनलजलतिलदः तदीया शौवः श्रुद्धा शौवांते पुनरुपनय
नमधिकं कारयेत्॥ तातः श्रुद्धो भवतीत्यभिसेधिः स तद्वत्॥ आचार्यपि पुपाध्यायानि हुत्वा पिबती॥ सकटा

शिव

२२

तातां वाचार्यकेभ्योऽनलजलतिलदो ब्रह्मवारी तदीया शौवोऽन्येभ्यस्तद्वत् पुनरुपनयनं वाधिकं
कारयेत्॥ अन्येत्वं ज्ञातकेभ्यो याददति तदा तत्प्रयुक्ताः शुभाः स्युः कुर्युः कुरुत्रयं वाधम
दहनविधो ततमेवाभ्युपवन्ति॥ १८॥

लं वनाग्नीयान्नवतेस्स हसे विशेदित्येतद्वारव्यानेमिताक्षरायां स्पष्टीकृतं। अन्येत्॥ अन्ये ब्रह्मवारिव्यतिरि
क्ताः॥ अज्ञातकेभ्यो यद्यतलजलतिलाम् देदति तदा तत्प्रयुक्ताः शुभाः तदो शौवभावः स्युः॥ तदीया
शौवेने वा शौववन्तः स्युरिति तात्पर्यं अधिकं कुरुत्रयं वापि कुर्युः॥ ततः श्रुद्धा भावन्तीत्यर्थः
अधमदहनविधो॥ यथाधमदहनकस्तादा ततमेव भावन्तीत्युपवन्ति॥ तेन तेनाधममेव
मुल्पा भवन्तीत्यर्थः॥ स तद्वत् तमेव तस्यैव पेली वदत्यनन्तमठे भिरिति

अथ देशांतरस्य शरीरालाभेवदाहविधिं पंचदशवृत्तेनाह। पालाशीत्पादि॥ आहिताग्नेः साग्निकस्यास्थिभिः प्रति
कृतिः तदलाभे शौनकादिगृह्योक्तविधिना पालाशी पालाशनिर्मितां प्रति कृतिं कृत्वा। तां वदधात्वा तयो
दशाहोद्या शौवाः स्युः तत इतरं नृणां अनाहिताग्नीनां पालास्योदि कृतिं कृत्वा तयस्त्रीरुपहानिनि
दिनशौवं कुर्युः अतोभयत्रमूलवाशिष्ठधवनं। आहिताग्निश्चेत्प्रवसन्ति यतैतत्पुनः संस्कारं कृत्वा शवव
दाशौवं अनाहिताग्नेस्त्रिरात्रमिति॥ सुविष्टे जलसंमिश्रे दधव्यश्नकराग्निना॥ असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहे
पालाशीमाहिताग्नेः प्रति कृतिमर्थास्थीनि दध्वा दशाहद्या शौवा ज्ञातयः स्युस्तत ईरं नृणां त्रिरापहान्ये
व कुर्युः॥ अन्यो विप्राद्य शौवं सह ददनमदं स्तावदाशौव कृत्वा घावतेषां तदंते धत्तमपि ववरे
दोदने त्वेकरात्रं ॥ ॥ १५ ॥

तुत्कासवाधवैः॥ एवं पराशरं दध्वा त्रिरात्रमनुविर्भवेदिति व। अन्यो विप्रादिः। अन्यो सकुल्यो दशाहद्या शौ
ववतां गृहे अदन्नं अन्नं॥ सह ददेकवारि मपि अदन्नं भुंजन् तावदाशौव कृतेषां घावत्कालमाशौवं तावदाशौ
व कृत्वा॥ अथुविः स्यात्॥ अन्ते आशौवांते तदुत्तमपि ववरेत्। आशौवांते यस्य यदुत्तमपि हितं तदपि वरे कुर्यात्
उभयत्र दशाहानिकुलस्यान्नमुज्यत इति निषिद्धावरणादिति भावो रोदने त्वेकरात्रं प्रोक्ता सपिंडैः सतरो
दने कृत एकरात्रमाशौव कृत्वा॥ तथा पारस्करः मृतस्य बोधवैः सार्द्धं कृत्वा उपरिवेदनं वर्जयेत्तदहो
रात्रं दत्तं आहुति कर्म वेति॥ १५ ॥

विधि

म

१२

अत्र शौचशब्देनायुवित्वावाविनाऽस्य श्पत्यप्रतीतौ रुद्धा जाता यो जन्मा शौचेन श्पवाटं षोडशेन वृत्तेनाह
गर्भनिर्गतिः। जन्मानिमित्ताश्पत्याकुलभुवी सपिंडानां सोदकाणां वनो भवति। किंतु मातृवर्जं मातृसूतिकायास्तु
स्य श्पत्याभवत्येवैतत्पर्यः पितृविशेषमाह स्नानादुद्धेवैला इति॥ सर्वैल स्नानादुद्धे पितुरस्य श्पत्यानो भवति।
पितृवशा संवंधः। यावत्संवर्तः। ताते पुत्रे पितुः स्नानं संवत्तु विधीयते॥ माता शुद्धे दशाहने स्नानात्तु स्पर्श
तपित्वा इति अंगिरसश्च॥ स्नाने के स्नानिका वर्जं संस्पर्शं न निधिष्यत इति॥ एता शौचपस्य श्पत्यसंकोचं माह अथ
ति। निधनं ह्यता शौचके मरणा नमिता शौचकल्पे विरात्रादिके॥ त्रिभागे विधा विभक्तेः पूर्वशस्यो परिग्रथमा
जन्मस्य श्पत्यानो भवती कुलभुवा मातृवर्जं पितुस्तु स्नानादुद्धे सर्वैला दयति धनं ह्यता शौचके
ल्पे विभागे॥ पूर्वशस्यो परात्पमं हति वयादि संवायनं हति मासी भोवे तस्यो परिष्ठा दयतु गृहज यो हं स यो रात्र्यो हं १६
शाहपरितने यद्वा गृहयंतत्रास्य श्पत्यानो भवती तिसंवंधः॥ इहं महति व० महति व दशाहादिके इहं स व मे वा॥ यदि संवा
यने अस्थि संनयनं प्रथमदिने एव शतमासीत्त देवाया विभागलक्षणाः प्रकारः नो वेत्त॥ यदि तु तत्कृतं स्यात्तर्हि तस्यो परि
ष्ठादस्थि संनयनं तं तं दिना निविधा विभज्य शयमभागं पत्वा उत्तरभाग हयेऽस्य श्पत्यानो भवति॥ पूर्वभागे
वत्पेवेति तात्पर्यं। सा शौचकालाधिज्ञेयं स्पर्शनं तु विभक्तः पूजा विदुषा विप्राराणां यथाशास्त्रं प्रसिद्धा इति मिति स्म
रणात्तात्पर्यं दशाहादि विभागेन ह्यते संवयने कमा॥ अंगस्य र्शने भिदंति वरुणां तात्पर्यं दर्शिनः॥ विवतुः पंच
दशभिः स्य श्पत्यावर्णाः क्रमेण विभक्ति देवलस्मरणात्। अथ तु। अथेत्पधिकारां तेषु गृहजयोः स्वगृहोत्पभयो हाति
दा स यो रात्र्यो हं स्नातं मस्य श्पत्यानो भवती तिसंवंधः॥ १७॥

शिव

१२

न

१६

१७

दसमेनास्य स्वत्वकालमेदं सप्तदशतत्पूर्वार्द्धे नाह ॥ अत्रेतेति ॥ अत्रेतेनोपात्तयोरत्र दानेन गृहीतयोर्दासीदासयोः तु पुनः
 रजनीचरणात्तरात्रिचयगमनादूर्द्ध्वं अस्य स्वतानो भवतीत्यर्थः श्लोकगतेनान्वयः ॥ शुश्रूषेतत्पूर्वस्मादिशेषः ॥ इतरासा
 कानां स्वाम्या शौवाहः संख्यासमदिनगमनादूर्द्ध्वं मस्य स्वतानो भवतीत्येताभ्यः आदिश्रुतेन द्वयादि-नीतानां संग्रहः ॥ स्वामि
 नायान्या शौवदिनानि तेषां संख्यासमदिनानां मतिः कर्मणा ॥ इदं मित्यर्थः ॥ अन्यत्सूक्तं ॥ दासस्य स्वसाधे कर्मणोपवयो नाननु
 कर्माधिकारे तथा स्तुति कायादस्याः स्वप्नसवनमिति मित्तमस्य स्वत्वं मासीमत्येतात्सूक्तं स्पष्टा दासाया शौवे सद्यः भुङ्क्ते ॥ जभदातोभ
 क्ते दास्य अहाहु विरिति स्मृतिः ॥ तथा ॥ दासी दासश्च सर्वो वै पस्पवर्गस्य यो भवेत् ॥ तद्वरीस्य भवेद्दो वं दास्यामा संतुस्तकमि
 अत्रेतेनोपात्तयोक्तविरजनिचरणादत्र दासादिका नां स्वाम्या शौवाहः स्वप्नसमदिनगमनादूर्द्ध्वं मस्य तु सूक्तं ॥ जा
 तेपत्येत्तु तास्मिन्नहनि निशिवतन्मगलार्थेषु योग्याः सर्वा शौवं सदानो भवति यतिवति प्रसववर्षस्थितानां ॥ १२ ॥
 त्वंगिरो ववतं मूलं ॥ इदानीं जातशौवे जननतिमित्तं यत्कार्यं तत्र जुहुमुत्तरार्द्धे नाह ॥ जातेपत्ये जातेः तन्मगलार्थेषु
 तस्यापत्यस्य मंगलार्थं संकर्मसु तास्मिन्नहनि तस्यामेव निशिवयोग्या तन्वयः ॥ अयमर्थः ॥ अपत्यमंगलार्थं नि-
 यस्मिन्दिने यस्या वनिशिविहितानि तेषु प्रथमदिनादि साध्येषु कर्मसु सर्वं स्तुति कृतत्वास्मिन्काले याग्या अ-
 भवन्तीति ॥ तथा वदन् सौवर्गः ॥ स्तुति वासनिलया नन्मदानामे देवताः ॥ तासां यागनिमित्तार्थं जुहुगन्मनिर्का-
 र्त्तता ॥ अयमेदि वसेषु दशमे वै वसर्वादा ॥ विष्टेतेषु न कुर्वीत स्तुतं केषु रजन्मनीति ॥ उक्ता शौवस्य सर्वपुरुषविशे-
 षे ॥ पवाहमाह ॥ सर्वा शौमिति ॥ एतत्सर्वमाशौवं सदा सर्वकालं ॥ यदति ॥ सत्यासीवनीवानप्रस्थः ॥ ब्रह्मवर्षसि
 तउभयविधौ ब्रह्मवारी ॥ एतेषां नो भवति ॥ एते यत्पादयोः तकायं विद्वद्वा शौवभाजो भवन्तीत्यर्थः ॥ १३ ॥ १४ ॥

५५४

विं०

१३

अथ येषु कार्येषु येषां सततं किं तां तात्कालिकी बुद्धिस्तस्मात्पृष्टा दशहतेनाह तत्तत्कार्येषु निमित्तेषां यानि कार्याणि स्यान्जीविकार्थं
विहितानि ते तेषां तेषु तेषु कर्तव्येषु अनन्यसाध्येषु सर्वा शौवं सदाना भवतीति तेषु सर्वेषु लोकगतेनान्वयः ॥ अत्रिसाचि
शौवं ॥ असचप्रवृत्ताः ॥ अतिनः प्रारब्धप्रायश्चित्तलक्षणवृत्ताः ॥ न पौराज्ये भिषक्तः ॥ न पवान् ॥ राजसोवकः ॥ दीक्षितो
यागकर्ता ॥ अद्विजः आध्वर्यवादि कर्मकर्तारः ॥ अनेकश्रुतिपठतो बहुवेदशास्वाध्यायनशीलः ॥ आतुरो रोगी ॥ अ
न्येतु प्रसिद्धाः संचारसर्वा शौवेनैव भवतीत्यर्थः ॥ संप्रारब्धेषु दानादयः पुत्रसंवाताः प्रसिद्धाः सतेषु संप्रा
प्राप्त्यं मानेषु सततं सततं भिमिते कार्ये सतैः सचादिभिः संसाध्यमानं कार्यं इति यावत् ॥ सतेषु सर्वा
तत्तत्कार्येषु सचिवतिनपनपवदीक्षितर्विकस्वदेशभ्रंशापत्यप्यते कश्रुतिपठनभिषक्कारुक्षिप्या
पुराणाः ॥ संप्रारब्धेषु दानोपनयनयज्ञेन आहुयुहुप्रतिष्ठावृडातीर्थार्थयात्राजपपरिश्रयनायुःसर्वेषु तदर्थे ॥ १८ ॥
शौवं नाम भवतीत्यनेनैव संबंधः ॥ तथा वयाज्ञवल्क्यववनं ॥ अद्विजां दीक्षितानां वयं नित्यं कर्म कुर्वतां ॥ सचिवतिन
ज्वारी दातृवृत्तविदां तथा ॥ दाने विवाहे यज्ञे संग्रामे देशविलुप्ते आपद्यपि वकण्यां सद्यः शौवं विधीयत इ
ति ॥ कष्टापदो दुर्मिक्षाद्याः तथा प्रवृत्ता ववनमपि ॥ कारवः शिल्पिनो वेद्या दासा सद्येव
व ॥ राजानो राजभृत्या स्वसद्यः शौवाः प्रकीर्तिता इति ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥

इदानीं अग्रेरुपादेयानुपादेयत्वमेकविंशतितममृतेनाह जाताररापग्निनेति ॥ अर्वाकपरिरायनविधेविवाहात्प्रा
जाताररापग्निनादग्निदधिः कार्यः जातारराजतकसमयेयाग्ररासन्मथनोत्पन्नेनेतियावत् ॥ विवाहाद
ध्वंआवाकालाद्वीताधानादर्वाकगृहेरावेवाद्येनाग्निनादग्निः ततदुधंतुआधानकालानंतरं ॥ विध्याहि
तद्वत्तबहनेविधिनाआहिताः विधुक्ताधानारूपसंस्कारैः संस्कृतायेदक्षिराग्न्यादयस्तयस्तेरेवदग्निः लो
किकेनास्तेषांजाताररापग्नादीनामभावेलौकिकेनासंस्कृतेनाग्निनादग्निदित्यन्वयः तदुक्तं ॥ इदंयाज्ञकल्पेन ॥
जाताररापग्निनार्वाकपरिरायनविधेर्दग्निराधानकालादुप्येरोर्द्धंतुविध्याहितद्वत्तबहनेलौकिके
नाग्नभावेवंडालाग्निवित्तान्नपतितद्रुजंस्तिकाभेध्यवह्नीजह्याधूद्राहतेनेधनदत्तनद्य
तापेनदाहोप्यदाहः ॥ २१ ॥

आहिताग्निर्घयान्वायंदग्ध्यस्त्रिभिरग्निभिः ॥ अनाहिताग्निरेकेनलौकिकेनापरेजनइति ॥ कविः लौकिकाग्न्यपवादमाह ॥ वंडा
लाग्निमितिमेतदग्धौवंडालाग्न्यादीनजह्याभोपादघात ॥ तदुक्तं देवलेन ॥ वंडालाग्निरमेध्याग्निः ॥ सतकाग्निश्चकहिवित् ॥
पतितान्निश्चितान्निश्चनः शक्यग्रहणोवितइति ॥ इधनादावप्यपवादमाह शूद्राहतेत्यादि ॥ इधनंकाष्ठं ॥
घतमाज्याआदिशब्देनपयः प्रभृतिषुपयुज्यतेतत्संग्रहः ॥ शूद्राहतेनेधनादिनीपोदाहः ॥ सोप्यदाहइति योजन
इतोप्यस्तेत्यर्थः ॥ तथावाहयमः ॥ यस्मानयातिश्रद्धाग्निंरक्षाकाष्ठहविषिविधेः तत्तर्वाहसरातस्य सवावधेरा ॥

॥ २१ ॥

विं

वे

विं टि

शिव

१५

३६

अथ दशैतद्वत्तेन दहनेति कर्तव्यताऽधिकारा बाह सर्वमिति ॥ एतत्सर्वं दहादि कृत्यं ॥ उपनयन विधेः प्राक् कुरुक्षीममत्र
 कमेव विदध्यात् ॥ तथा वोक्तं लोकासिखा ॥ तृष्टी मे वोदकं कुरुषीत् ॥ तृष्टी संस्कार मेव वेति ॥ परं तु ॥ उपनयनानंतरं स्व
 गृह्योक्तैस्तत्र विधानैर्विदध्यादिति स्पष्टं ॥ अत्र ब्रुवेत श्रे दहिताग्रा धत्ता ध्वं वदितिया जवन्क ववनमनु संवेद्यं
 इदानीमधिकारिणां निरूपयति मकलेति ॥ सकलं सर्वं सद्य विधिप्रथमदिनमारभ्य दशाहं तं स्वगृह्योक्तैर्कर्म स्पष्टं ॥
 पुत्रो नुपपत्त्या वरो वा विदध्यादिति संबंधः पुत्राभावे कर्तृ विशेषं दर्शयति कमेरोति ॥ कमेरा पुत्राभावे पर इत्यनु

सर्वं तृष्टी विदध्यादुपनयन विधेः प्राक् परं तु स्वशारवा गृह्योक्तैस्तद्विधानैः सकल शव विधिं ज्येष्ठ पुत्रो वेशवा ॥ १५
 पुत्राभावे कमेरा स्वकुलजननी वंशशिष्य त्विजो वा धार्या वा यत्र कुर्यात्प्रथमदिन विधे सोपितस्तुतकांतं ॥ २२ ॥
 कमेरा स्वकुलजः सपिंडः सोदको वा तदभावे जनन्या वंशजः वंशजः तदभावे शिष्यः तदभावे ऋत्विक् ॥ तदभावे आर्यो वा
 विदध्यादित्यन्यथः ॥ सकलेत्यनेन दशाहं तं कर्तृ भेदेन कार्य इति सूचितं ॥ तथा वगृह्य परिशिष्टे असगोत्रः सगो
 त्रो वा यदि स्त्रीयादि वा पुमान् ॥ प्रथमे हनियोदघात सह दशाहं समापयेदिति ॥ गौतमस्मृतिर्वै ॥ पुत्राभावे सपिं
 डाः शिष्याश्च दघात दभावे ऋत्विगा कार्य विदधानी देश नियममाह ॥ पजेति ॥ यत्र यस्मिन् देशे प्रथम
 दिन विधिं कुर्यात् सोपि सरवदेशः तत्सुतकांत दशाहपर्यंतं तत्कर्म हं इति विशेषः ॥ यत्र प्रथमदिन कृत्यं
 कृतं तत्रैव दशाहपर्यंतं समापनीयमित्याभि संधिः अत्र देश नियमो शिष्टाचारामूलमनु संबंधेयं ॥ २२ ॥

१५

२२

३६

आनाम्रः नामकरशात्प्राक् उपरते मते रवानमाचं खननमेव माचं शब्दार्थं स्पष्टयति न जलद्रुतवहाविति स्पष्टं ॥ नामवर्ष
 चयांतः नामनैमकरशात्तत आरभ्य वर्षचयांतः वर्षचयमध्ये उपरते नलद्रुतवहौ कामस्वेष्ट्या नृपेयौ ननिघतौ ॥ इदं
 वर्षचयानंतरं तदुपरातं च देसु परते नित्यौ नियतौ भवतः इतद्द्वारे तु विशेषमाह ॥ वौलके वौलके नित्यौ काला विशेषाह
 वर्षचयात्प्रागापि इतवौ नित्यावित्यहो र्यसुरवेन विधिमाह अथ चोतिः ॥ पित्तमुखराः पित्तमुख्याः खनने योऽपि
 प्रेतं स्नापयिष्या ॥ अथानंतरं मंवरस्तग्गांधाद्यैः शोभायित्वा आग्नेर्विलिप्य निरखने पुनरिति शेषः अत्र मूलं नृनदि
 आनाम्ररवानमाचं न जलद्रुतवहौ नामवर्षचयांतः कामंबोर्द्वानित्यौ भवत उपरते वौलके वौलके ॥
 नित्यौ काला विशेषा दद्यात्पित्तमुखराः स्नापयित्वा मंवरस्तग्गांधाद्यैः शोभायित्वा मत्तमथ खनने चोत्पमाग्नेर्विलिप्य
 वर्षं निरखने न कुर्यादुदकं तत इति या नवत्क्यं वचनं ॥ तथा कुनद्विवा र्षिकं प्रेतं निरख्युर्वाधवावहिः ॥ अलं कृत्य भुवोभूः
 मावस्थि संवयं नादते ॥ नास्म कार्योऽग्निसंस्कारा नापि कार्यो दकं किया ॥ अरशोपकाष्टवत्पत्काक्षिपेयुस्महमेवाधि
 तिमनुवचनं ॥ कुनद्विवा र्षिकं प्रेतं स्नात्कं निरखने वहिः ॥ यमगाथा गायमानो यमस्तुक्तमनुस्मरशां वा
 पित्तलनु संवेयं ॥ २३ ॥

विं टि

१६

इरानीववनयनेवरीविशेषेराहारविशेषमाह॥प्रत्यगहारेति॥अवनिसुत्रं ब्राह्मणं मतेनगर्थाः प्रत्यगहारापश्चि
मदिदिग्दारेरावहिनीपयित्वा सर्वज्ञातयो वर्षीयः पूर्वमुद्रपरः सरं यथा भवेवमनुवायुरन्रगद्यः अयमनु
गमननियमो मतेनैव द्विवर्षाधिकवयो मृतो ज्ञेयः तथा ह याज्ञवल्क्यः आश्रमसीनारनु ब्रज्य इतरो ज्ञेयमिति भिन्नं त
इति॥ एतद्विपुलं तु उत्तरे राहाररा॥ वैश्वं तु प्राग्दारे राहणं अहं पितृदिशि दक्षिणस्यां दिशि यद्वारे तेन नापयित्वा स
र्वज्ञातयो वर्षीयः॥ पूर्वमनुपाय इति न्ययः तथा स्मृतिः॥ दक्षिणो नमृतं श्रद्धं परदारे रागनिहरेत्॥ पश्चिमेन
प्रत्यगहारानगर्थावाहिरवनि सरं सत्रियं तत्तरे रा प्राग्दारे राव वैश्वं पितृदिशि दक्षिणं नापयित्वा नुवायुः॥
वर्षीयः पूर्वमुन हि शरदुपरतो नानुधाने नियामः श्रद्धैः स्पष्टो यवोढो यदि भवति मृतः प्रेतभावा भमुक्तिः॥ २४
रएवै रक्त यथा संख्यं दिगात इयैति इरानीवयो विशेष मृतस्यानुगमन नियमाय वा दमार्हं न हि शरदुपरता विति॥
तुन द्विवर्षीयक मृतो मत्पाम नुधाने अनुगमने नियमो नास्ति शरदुपरता वनुगमन कर्तव्यं ताना वश्यकी भव
तीति नियमात्॥ अत्रापि पूर्वोक्त याज्ञवल्क्य स्मृतिर्न ले॥ अथ श्रद्धं कृतं स्पृश्वहनयार्दोषमाह श्रद्धैः स्पष्टो यवो
दो यदीति॥ यदि मृतः प्रेतः श्रद्धैः स्पष्टो यवावा ऊढो भवति तदा तस्य प्रेतभावात् नमुक्तिः॥ एतत्तु तत्सु ब्राह्मण
दिष्टि तिज्ञेयां तथा वमनुः॥ न विप्रं स्वेषु तिष्ठत्सु मृतं श्रद्धे राहारयेत्॥ अन्नग्या पाहुतिः मास्या दुद्रसं स्पृश्वपितेति २४

शिव

२५

२४

इदानीमुदकदाने विशेषं पंचविंशेन वृत्तेनाह ज्ञातिनामृतिः ॥ ज्ञातयः सपिंडाः सोदकाश्च ॥ मातृपितरोऽप्रशिद्धौ ॥ परमगुरुरा
 वाय्यो मातामहश्च ॥ रघामं भद्रकदांनीत्यं ॥ अयमर्थः ॥ सपिंडा नां सपिंडोद्देशेन पुत्रस्य मातृपितृद्देशेन ॥ ब्रह्म
 चारिणा आचार्योद्देशेन ॥ दोहित्रस्य मातामहोद्देशेन वयमुदकदांनीतमित्यमिति ॥ यथाह याज्ञवल्क्यः ॥ स
 प्रमादशक्तुहापि ज्ञातयोऽभ्युपयंत्यय इति ॥ तथा सर्वं मातामहाचार्यं प्रेतानामुदककियेति ॥ इतस्त्रनियमा
 भावमाह ॥ अथमित्रेति ॥ मित्रं सखा ॥ प्रजापरिणीतादुहितास्वसावा ॥ स्वस्वीयादयः प्रसिद्धाः रघामं भोदानं य
 ज्ञातीनां मातृपित्रोरपि परमगुरोर्नित्यमंभोयमित्रं प्रजास्वस्वीययाज्यश्च श्रुतगुरुसुहृद्यानकानां यथेष्टं ॥
 न ब्राह्मणवर्णवारिभ्रातृपतिपतितत्कीवपाषंडवौ द्युर्ध्वं च पिंडानजलकथनानहंकारे तु सूक्ताः ॥ २५ ॥
 येष्टुं द्रुमायाभवति न नियतं ॥ यथाह याज्ञवल्क्यः ॥ कामोदकं सरिवप्रजास्वस्वीयश्च श्रुतविजामिति ॥ केषां विदुदकदाने
 कौर्त्तत्वापवादमाह न ब्राह्मणेत्यादिनां ॥ ब्राह्मणः ॥ सावित्रीपतितः ब्रह्मचार्यादयः प्रसिद्धाः सते प्रेता योदकं न दद्यात्
 त्यते के इत्यपेक्षायामाह येत्विति ॥ ये तु अत्र प्रेतप्रसंगेः पिंडानजलकथनानहंकाराः ॥ पिंडाद्यो योऽप्यास्तेषु दका
 दिकं दकं पतितानवेति ॥ इहमनुरपि ॥ कीवाद्यानोदकं दद्यात्तेना ब्राह्मणाविधमिराः गर्भभर्तुहश्चैव सुराप्यश्वापि
 योषित इति ॥ २५ ॥

हं ४

इदानीमुदकदानानंतरं यत्कार्यं तत्सप्तविंशतेनाह स्नायुरिति ॥ रिति ज्ञातयस्तत्र पयस्तत्र पयसि भूयोऽपि उदक
 दानीनंतरं पुनरपि स्नायुः स्नानं कुर्युः ॥ ततस्तैर्यत्कर्तव्यं तदाह त्रिनिशामसिचिनिशं चिदितं अनुशाराः अभोजजानाः
 संतः अहं निशमेकमहोरात्रं वा अनशनाः ॥ कीतोत्पन्नशनावाशतः ॥ कीतं केयराप्राप्तं तत्र मया वितं प्राप्ति
 गदशनाः ॥ आभिषलवरापयसारमन्नं तपेजेयुः ॥ यत्तत्संपुष्टं ॥ रवीसंगमंगलातिव्यसनहसनं वत्पजेयुरि
 तिसंबंधः तथा उद्गोदो नो वासनानि अपित्पजेयु रिति पूर्वोक्तसंबंधः ॥ अथ निशाकृत्यमाह ॥ नीरासी रीक्षितो तद्वितीत
 स्नायुर्भूयोऽपि तत्र त्रिनिशमनशनाज्ञातयोहर्निशं वा कीतात्पन्नाशनावाभिषिषलवरापयः सारमन्नं तपेजेयुः ॥
 रवीसंगमंगलानि व्यसनहसनमुद्गोदो नो वासनानि तीर्तासी रीक्षितो ते पथगतिनियताः संविशेयुर्निशायां ॥ २१ ॥
 तारांतिरागनिर्मितमास्तरांते तासी रीक्षादितायादिति भूमिस्तत्रातिनियताः ब्रह्मवर्षानियममुक्ता ॥ पथकनिशा
 यांसंविशेयुः स्वपेयुः स्पष्टमन्तरा ॥ अत्र वकीतलवाशनाभूमौ स्वपेयुस्ते पथकपथगितियाज्ञकल्कववनं ॥ त
 या ॥ गत्वा न्वाजित्वा चः प्रस्तरे च ह मनश्च त आसीरर ॥ कीतोत्पन्ने नवावर्ते रत्तिवसिष्ठववनं ॥ तथा अक्षरा
 लवराभाः स्पृष्टे मजे पुश्च ते च ह ॥ मांसासनं वनाश्रीयुः शरीरं स्ते पथकदिता विमनुववनं वा ॥ तथा
 अधः शय्याशानि नो ब्रह्मवारिरासर्व इति गौतमववनं वमूलमित्पुनः संबध्यं ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥

तथा ४

पिंडि

१८

इदानीं दशाहसंवापिमष्टाविशेन वृत्तेनाहासंस्कृतेति ॥ संस्कृती दहाहकः दहोः दहता नंतरं प्रत्यहं प्रतिदिनं दशा
हावर्धने पुंजे भुमावे वास्तते र्भसमुद्रायै एकैकं पिंडं समुधुयथा भवति तथा आवपेत दद्यात् तथा वस्म
तिः नवाभिर्दिवसे दद्यात् नवपिंडं समाहितः दशमं पिंडं मत्स्यपरा विशेषे भुवि र्भवेदिति अत्र भुमावित्य
तेन पाषाणादव्याहृतिः ॥ सर्वविता ॥ तथा कुरुशरवेन ॥ भूमौ मातृपिंडं पानीयमनुलेपनं वदधाति ॥ पिंडुरा
नेद्रव्यानेयममाह ॥ प्रथमेति ॥ प्रथमदिने यच्च रुद्रव्यं तदेवोपरिष्ठाद्या वदशाहं कर्त्तव्यं नतु द्रव्यांतरमुपादेयमिति
संस्कृती र्भपुंजे समधु दहनतः प्रत्यहं पिंडं एकं भुमावे वावपेत प्रथमदिनं वरुद्रव्यमेवोपरिष्ठात् ॥ राहाहा
देवगणपवयनादिना भद्रं वादितो ह्मावतुरांगी मेकास्मिन् सप्तमे वाहति नवमे दिने धानुपेतो नतु नेतर ॥ २८ ॥
यावत् ॥ तदुक्तं भुनः पुद्गमुनिना शालिना सक्तुमिर्वापिशरैरपि नतु मरशादिना ॥ अस्थिसंवयनं राहान्मताह रक्त
यथातिथीत्यंगिरोववनात् ॥ इदं ववपनं आदितः ॥ राहदिनतः धानिवत्वादिदिनानि तेषां वतुरांगी दिवशा
नामध्वे रक्तस्मिन् दिने राहतः सप्तमे वाहति नवमे वा कार्यमिति शेषः ॥ तथा वसंवर्तः प्रथमे हितृतीये वा
सप्तमे नवमे पिवा ॥ अस्थिसंवयनं कार्यं दिने तद्भोजैः ॥ सहेति स्मृत्यंतरं बहितीये संवय इति विष्णुर्होषा ॥ वतुर्ध
दिवसे अस्थिसंवयनं कुर्यात् तेषां वगंगा भसि प्रक्षेपयति ॥ कैर्वाप्यथ निर्वपेत् ॥ प्रथमे हानियद्रव्यं तदेव स्याद्
शाहिकमिति ॥ अथ वयनकालमाह राहाहा देवति ॥ वयनदिनं राहाहा देवग ॥ २८ ॥

शिव

१८

अथपचनादिविधिमेकोनविंशेनष्टत्वेनाह ॥ वर्षीयसीति ॥ वर्षीयसिष्टेऽङ्गुते संस्थिते सति ॥ तुयुनः सूतकां
ते दशमेहनि उपरिवयनं नरवद्धे दत्तं ॥ वक्केनीयांसः कुर्युरितिशेषः उपरिवपनमूर्द्ध केशश्मश्रुवपनां वा
ऽथवा ॥ केविमये आशे वमये द्वितीये तृतीये पंचमे सप्तमे वा हि वत्तव्यामिष्टः ॥ तत्रैव लवव

वर्षीयस्युङ्गते तूपरिवपनं नरवद्धे दत्तं सूतकां ते मध्ये वा के विद्वु
पितृपरमगुरुष्वेव वा यादित्यां ॥

ते मूलं ॥ दशमेहनि संप्राप्ते ह्यनं यामाहर्हि भवेत् ॥ तत्र त्पाज्यानि वासांसि केशश्मश्रुनरवा
नि वेति ॥ तथा स्मृत्यं तदमपि ॥ द्वितीये हि कर्त्तव्ये क्षुरकुर कर्म प्रयत्नतः ॥ तृतीये पंचमे वा
पि सप्तमे वा प्रधानत इति ॥ वपने निमित्तविशेषेणा वक्ष्यता माह पितृपरमगुरुष्वेव वा

श्री ४

१८

पादिनित्यमिति। स्पष्टेव संस्थितेषु वा यो वपनं तदादिकमनित्यमावश्यकं पुत्रादीनां। ते तार
त्रेति भावः। तदुक्तं योगिना ॥ गंगायां भास्करे स्वे च मातापि योगुरोर्मते ॥ आधानकाले सो
मेव वपनं सप्तसु स्मृतमिति ॥ सूतकां ते यत्कर्त्तव्यं तादाहा चेति ॥ यत्र यत्स्मात्

शिव

१८

अत्र स्मात्तं शुभार्थं भूषितं मभूषितं स्वस्वगृहे विहित्वा
कृत्वा दानं वदद्यादशुभमयमिष्टदेभ्यः सुरेभ्यः सुभार्थं ॥ २१ ॥

कर्त्तव्यतया भूषितं उक्तं ॥ यच्च नोक्तं ॥ तत्सर्वं स्वगृहे विहित्वा अग्रं तारं कृत्वा नुष्टाय पञ्चादशु
भमयमिष्टे अशुभनाशार्थं शुभप्राप्तये च भूः सुरेभ्यो विष्टेभ्यो दानं दद्यादित्ये स्पष्टं ॥ २१ ॥ १८५

त्रिंश

१६

२०

अथ वंघाया आगतानां प्रवेशनविधिं विंशतृतेनाह दत्तेति ॥ सपिंडाः पूर्वोक्ताः तथा परशवदहनस्त्राप
काः असपिंडाश्च सर्वपिंडुं दत्त्वा दत्ते पिंडे । तद्देशमतस्य प्रेतस्य संबंधिगृहं प्रजित्वा अस्य वेश्मनो दारिद्र्या
प्रशमितमनसः अवहवित्राः संतः निवपन् विदस्पवर्षित्वा पश्चादावम्पानंतरमग्नेबुप्रभृतीन् प्र

दत्त्वा पिंडुं सपिंडाः परशवदहनस्त्रापकाश्च प्रजित्वा तद्देशमदारिद्र्यास्य प्रशमितमनसो निव
पन् विदस्प ॥ आवम्पान्ग्नेबुह्वं कुरदृषमानक्षतान् गोमयं वस्पृष्ट्वा सिद्धार्थतैलान्यथ दृष
दिपदं न्यस्य सर्वविशेष्यु ४३० ॥

सिद्धान्तस्य पृष्टाः दृषदिपदं न्यस्य दत्त्वा गृहं प्रविशेयुरिति संबंधः । तथा वस्मतिः । इति संस्पृत्पगद्वेय
र्तुं हं बालपुरःसरः विदस्पानवपचाशिवियता दारिवेश्मनः । आवम्पाग्नादिसलिलं गोपपंगोर
सर्वपां नर ॥ प्रविशेयुः । समालभ्य दत्त्वा श्मनि पदं शनै रिति ॥ ३० ॥ इति विंशश्लोकि समाप्तम् ॥

शिव

२६

२०

ASHA ARCHIVES 3707

श्रीगणेशाय नमः

श्रीगणेशाय नमः